

ROUTEKAART GROEN GAS EN KABINETSVISIE WATERSTOF

IPO, Unie van Waterschappen en VNG maken van de gelegenheid gebruik om te reageren op de kabinetsbrieven over de Routekaart Groen Gas (32813 – 485) en de Kabinetsvisie Waterstof (32813-487). De brief over de rol van gas in het energiesysteem van de toekomst hoort hier ook bij (32813 – 486).

Decentrale overheden zijn beperkt betrokken bij de voorbereiding van de standpuntbepaling van het Kabinet. Maar, het Rijk heeft toegezegd dat de decentrale overheden in de uitvoeringstrajecten van de Routekaart Groen Gas intensief zullen worden betrokken met deelname aan de daaraan gekoppelde overlegstructuur. Wij gaan ervan uit dat dit ook geldt voor de vervolgtraject van de kabinetsvisie op waterstof.

ROUTEKAART GROEN GAS

In de visie staat dat groen gas en waterstof essentiële en onvervangbare onderdelen zijn van de verduurzamingsopgave van de samenleving en van de energievoorziening in 2050.

Wij duiden de hoofdlijnen van de Routekaart Groen Gas als volgt:

- Groen gas is geen transitiebrandstof maar is in 2050 een wezenlijk onderdeel van de energievoorziening;
- Allerlei biogene reststromen zullen binnen het duurzaamheidskader moeten worden ingezet voor opschaling van de productie zoals: dierlijke mest, GFT, reststoffen landbouw, zuiveringsslib, etc.
- Het Rijk gaat de opschaling van de productie van groen gas met een financieel stimuleringspakket stimuleren;
- Vergunbare locaties voor productie en opslag van groen gas (en waterstof) zijn een probleem. Er zal een onderzoek worden verricht naar geschikte locaties, waarbij naast de aardgasinfrastructuur ook de rioolwaterzuiveringen (rwzi's) van de waterschappen worden betrokken;
- Er wordt vooral ingezet op innovaties (superkritische vergassing), vergisting en op landelijke arrangementen, zoals invoeding van het groen gas in het hoofdnet met mogelijke bijmengverplichting.

In algemene zin onderschrijven de decentrale overheden de betekenis en de rol van groen gas in de energievoorziening van 2030 en 2050. De ontwikkeling naar 2050 lijkt met meer onzekerheden omgeven, vooral aan de aanbodkant. Het Rijk heeft een wezenlijke rol om deze ontwikkeling te stimuleren. Wij benoemen hierna een aantal aandachtspunten en lichten deze verder toe. Wij gaan ervan uit dat wij deze punten in de verdere vormgeving van de Routekaart Groen Gas als decentrale overheden in het overleg met EZK verder kunnen uitwerken en bespreken. De volgende uitgangspunten zijn daarbij van belang.

1. Betrek decentrale overheden en houders van reststromen goed bij Routekaart Groen gas

De decentrale overheden hechten aan de toezegging van EZK dat zij, naast commerciële partijen, netbeheerders en GasUnie, goed worden betrokken in het vervolg van de Routekaart Groen Gas. Unie van Waterschappen zal daarbij een coördinerende rol vervullen.

De ontwikkeling van groen gas en groene waterstof in de energietransitie is voor de decentrale overheden om verschillende redenen van belang:

- In de eerste plaats beschikken de waterschappen en de gemeenten over grote hoeveelheden afvalstromen waaruit ook nu al biogas wordt gewonnen (zuiveringsslib, GFT en in de toekomst mogelijk ook huishoudelijk afval en maaisel). De waterschappen hebben veel ervaring met de productie van biogas door middel van vergisting van zuiveringsslib en produceren op dit moment op 70 locaties ongeveer 25% van de totale hoeveelheid biogas in Nederland (120 miljoen kub). Zij voeren deze hoeveelheid verder op, maar de mogelijkheden zijn mede afhankelijk van

financiële, juridische en technische randvoorwaarden. Dit biogas wordt op dit moment op beperkte schaal opgewaarderd tot groen gas.

- In de tweede plaats is de ontwikkeling van groen gas en – op termijn – waterstof een bepalende factor voor de oplossing van het probleem van opslag van hernieuwbare energie en de verwachte capaciteitsproblemen van het elektriciteitsnetwerk. Dit is ook van belang voor de regionale energie strategieën.
- In de derde plaats omdat vooral groen gas van wezenlijke betekenis is voor het aardgasvrij maken van een deel van de gebouwde omgeving, met name van de oude wijken waarvoor nog weinig alternatieven voorhanden zijn.
- Tot slot spelen de gemeenten en provincies een rol als bevoegde gezagen voor de vergunningverlening voor de productielocaties van groen gas.

2. Maak duidelijke keuze voor inzet van het schaarse groen gas

Er gaat naar onze verwachting een spanningsveld ontstaan tussen de gewenste hoeveelheden groen gas en de inzet van geschikte biogene reststromen. Noch in het Klimaatakkoord, noch in de Routekaart Groen Gas wordt een keuze gemaakt voor de prioritaire inzet van het schaarse groen gas. Er is een vraag naar groen gas vanuit diverse sectoren en alle worden van belang geacht:

- Gebouwde omgeving (warmtevoorziening voor woningen en bedrijven)
- Mobiliteit (naast elektrisch rijden ook rijden op groen gas en waterstof)
- Industrie (behoefte aan hoge warmte voor procesindustrie en moleculen groene grondstoffen)
- Elektriciteit (door middel van WKK's)

Hoeveel groen gas is er nodig in 2030 en 2050 voor industrie en mobiliteit en welke alternatieven zijn er voor deze sectoren, bijvoorbeeld elektriciteit en waterstof?

Het is van belang dat het kabinet een duidelijke keuze maakt in welke sector het groen gas bij voorkeur moet worden ingezet. Bepalend zou moeten zijn de hoogste maatschappelijke relevantie. De vraag naar groen gas zal naar verwachting sterk stijgen, terwijl sprake is van schaarste.

Gemeenten hebben de regie bij het bepalen van welke wijken vóór 2030 van het gas af gaan en bij de keuze van de alternatieven. Afhankelijk van de omstandigheden en lokale verschillen zal die afweging worden gemaakt. Voor het overgrote deel van de gebouwde omgeving is groen gas niet de oplossing en zal worden ingezet op warmtenetwerken en warmtepompen (in combinatie met isolatie). Op een aantal plekken is de inzet van groen gas wel van wezenlijke betekenis. Het is van belang dat er dan voldoende aanbod is. Dit geldt bijvoorbeeld voor wijken waar de gebouwen voorraad moeilijk of niet kan worden aangepast (monumenten) of er geen ruimte is voor een warmtenet (binnensteden). Ook in landelijk gebied, waar veel potentieel bestaat voor groengasproductie, ligt het voor de hand dat de gebouwde omgeving daarvan kan meeprofiteren, bij voorkeur met inspraak en participatie.

De borging van productie en inzet zal vorm moeten krijgen in het kader van de warmteplannen die ook binnen de Regionale energiestrategieën een rol spelen: Regionale Structuurvisie Warmte (RSW) en de Gemeentelijke Transitievisie Warmte (TVW).

3. Koppel stimuleringspakket aan gewenste inzet

Zorg er voor dat het aangekondigde stimuleringspakket aansluit bij de gewenste benutting. In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat 70 PJ (2 miljard kuub) alleen al nodig is voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Bij ongewijzigd beleid zal het merendeel van het benodigde groen gas als gevolg van de bestaande financiële prikkels vooral worden benut voor mobiliteit. Voor een inzet voor de gebouwde omgeving is aanpassing van de SDE ++ nodig, maar zou als aangekondigd in de kamerbrief ook andere financiële stimuleringsmaatregelen moeten worden onderzocht.

4. Stimuleer innovatieve vergassingstechniek, maar zet ook in op vergistingstechniek (SDE ++)

Het kabinet leunt voor de realisatie van de groen gas ambities zwaar op het succes van innovatieve technieken en met name op die van superkritische vergassing. Deze techniek is veelbelovend en kan een 'gamechanger' worden, ook op het terrein van circulariteit en terugwinning van grondstoffen. De productie is net gestart, maar de techniek is nog sterk in ontwikkeling. Men wil de productie binnen 5 jaar opvoeren tot 20 PJ in 2025 en 40 PJ in 2030. Dat is ambitieus. Een sterke stimulering van de doorontwikkeling van deze techniek voor toepassing op diverse biogene en andere stromen is dan ook wenselijk, evenals monitoring van de resultaten. De techniek is om diverse redenen mogelijk ook interessant voor zuiverings-slib. Nader onderzoek moet dit uitwijzen. Ook andere dan biogene stromen zouden in aanmerking komen voor toepassing van deze techniek. De milieueffecten van deze techniek zouden in brede zin, afzonderlijk naar de toegepaste reststromen, in beeld moeten worden gebracht.

De onzekerheid en afhankelijkheid van vergassingstechniek voor het behalen van de groen gas ambities onderstreept de noodzaak om tegelijkertijd vergistingstechnieken te stimuleren met voldoende financiële ondersteuning. Met name de landbouw (mest) en de waterschappen (zuiverings-slib) hebben al veel ervaring hebben opgedaan met vergisting. Ook door vergisting van GFT wordt steeds meer biogas geproduceerd. Op dit moment is de stimuleringsregeling SDE ++ onvoldoende om de productie op te schalen. De productie van biogas en groen gas (in feite opgewaarderd biogas) is vergeleken met wind en zon relatief kostbaar, waardoor de SDE ++ gelden eerder voor wind en zon worden ingezet. Een aanpassing van de SDE is in elk geval nodig om het potentieel van het zuiverings-slib en GFT beter te kunnen benutten.

5. Concretiseer het Duurzaamheidskader

Welke duurzaamheidskaders worden concreet ingezet bij de inzet van biogene stromen? Hierin zullen keuzes moeten worden gemaakt. Wij onderschrijven dat toepassing moeten worden gestimuleerd van biogene stromen die niet concurreren met voedselvoorziening of circulaire economie. Wat is de stand van zaken van het lopende onderzoek naar duurzaamheid en inzet van biomassa en hoe verhoudt dit zich tot de groen gas ambities als genoemd in het Klimaatakkoord en de Routekaart Groen Gas?

6. Integreer Routekaart Biograndstoffen

Er is een Routekaart Biograndstoffen in ontwikkeling (Landbouwtafel en LNV) die naar verwachting binnenkort beschikbaar komt. In deze routekaart worden de biogene reststromen en toepassings- en verwaardingsmogelijkheden in beeld gebracht en gekwantificeerd. Afvalstoffenwetgeving is soms een belemmering voor hoogwaardige toepassing van deze stromen. Er lijkt nog weinig aandacht voor de aanbodkant van groen gas en evenmin voor de integraliteit tussen de diverse klimaat-tafels en ministeries op dit doorsnijdende thema. Er valt veel voor te zeggen om de onderzoeksresultaten van deze Routekaart evenals van het duurzaamheidsonderzoek bedoeld onder punt 2 in de uitvoering van de Routekaart Groen Gas te integreren.

7. Andere aandachtspunten bij de realisatie van Groen Gas

We constateren daarnaast dat de productie van groen gas naar verwachting voor een groot deel afhankelijk is van mestverwerking. Met alle recente ontwikkelingen van het landbouw- en mestbeleid, is dit een wezenlijke factor voor de realisatie van de gewenste groen gas productie. De toepassing van mest voor groen gas productie zal in de uitvoering van de Routekaart om een nadere uitwerking vragen. Mogelijk vraagt dit ook om maatwerk. Mestverwerking in relatie tot biogasproductie is een aandachtspunt voor zowel provincies (milieuhygiëne, mestbeleid), waterschappen (waterkwaliteit) als gemeenten (bodemkwaliteit).

Een moeilijkheid bij de ontwikkeling van groen gas is een gebrek aan geschikte en vergunbare locaties. In het kader van de uitvoering van de Routekaart Groen Gas hebben de waterschappen daarom aangeboden om met EZK een onderzoek uit te voeren naar mogelijkheid van opschaling van groen gas op de locaties van de rwzi's en mogelijke vergisting van andere reststromen (bijv. maaisel of mest). Daarbij spelen ook juridische aspecten een rol. Daarnaast verkennen de waterschappen de

mogelijkheid de bestaande biogas productie (die nu wordt benut voor de energievoorziening van de rwzi) ter beschikking te stellen voor de gebouwde omgeving.

8. Laat ook voldoende ruimte voor lokale en regionale arrangementen

Het lijkt er op dat het Rijk sterk wil inzetten op een landelijke infrastructuur voor groen gas met gebruikmaking van het bestaande landelijke aardgasnetwerk. Daarbij wordt gedacht aan een bijmengverplichting, waarmee woonwijken virtueel gedeeltelijk aardgasvrij kunnen worden gemaakt. Deze voorkeur lijkt ingegeven door efficiency, maar mogelijk wordt ook sterk vastgehouden aan bestaande structuren. De decentrale overheden pleiten ervoor om daarnaast voldoende ruimte te geven aan lokaal en regionaal maatwerk, waarbij lokale kansen kunnen worden benut en via een rechtstreekse verbinding woonwijken aardgasvrij kunnen worden gemaakt. Daarmee zou mogelijk ook invulling kunnen worden gegeven aan de wens van participatie van bewoners. Hiermee kunnen bewoners meeprofiteren en kan het draagvlak voor productielocaties worden vergroot.

Het is duidelijk dat er nog veel meer biomassastromen zullen moeten worden ingezet om de gewenste hoeveelheden als genoemd in het Klimaatakkoord en de Routekaart Groen Gas te realiseren en dat hiervoor de betrokkenheid van veel partijen, onderzoek en innovaties nodig zijn. Als decentrale overheden zijn wij graag bereid hieraan bij te dragen.

KABINETSVISIE WATERSTOF

In het algemeen kunnen de decentrale overheden in grote lijnen de rol en betekenis van de ontwikkeling van waterstof als geschetst in het de Kabinetsvisie onderschrijven. Wij vinden het zeer van belang dat het rijk uitspraken doet over de richting waarop het energiesysteem zich moet of gaat bewegen en regie voert op die ontwikkelingen. We zien eveneens duidelijke raakvlakken met groen gas, maar zien ook dat de ontwikkeling van (groene) waterstof voor wat betreft technologie en -infrastructuur anders loopt dan die van groen gas. In een eerste reactie benoemen wij een aantal aandachtspunten.

1. Opschaling van groene waterstofproductie is nodig om de kosten te laten dalen.

In de waterstofvisie wordt aangesloten bij de ambitie van het Klimaatakkoord voor 500 MW in 2025 en 3 tot 4 GW in 2030. De aangekondigde exploitatiesteun van €35 miljoen per jaar voor groene waterstofproductie in de kabinetsvisie is een goede stap voor de eerste projecten en de eerste MW elektrolyse, maar zal niet voldoende zijn voor het behalen van de doelstellingen van het klimaatakkoord. Als we aan de vraag naar groene waterstof willen voldoen en bijvoorbeeld de potentie in de industrie willen vervullen dan zal de productie sneller moeten groeien naar honderden MW. Wij roepen het Rijk dan ook op tijdig de exploitatiesteun voldoende op te schalen en die intentie vroegtijdig uit te spreken. Zekerheid voor investeerders zal mede het tempo bepalen.

2. Steun voor integrale benadering

Om de waterstofproductie en -economie op gang te brengen is het nodig dat op de gehele keten wordt ingezet op productie van groene elektriciteit en productie van waterstof tot en met transport, opslag en afname. Het kabinet kiest voor die integrale benadering. Wij ondersteunen die lijn en pleiten voor het versneld aanwijzen van kavels op zee voor productie van windenergie, zodat voldoende groene energie beschikbaar komt voor productie van waterstof. Tevens pleiten wij ervoor om, net als bij groen gas, duidelijke keuzes te maken voor inzet van de schaarse groene waterstof. Een waterstofladder kan hierbij helpen. Prioriteit zou moeten liggen bij bestaande industriële toepassingen, zodat onze industrie zich duurzaam kan ontwikkelen.

3. Stel voldoende onderzoeksgelden beschikbaar voor kleinschalige conversie

Wij begrijpen het belang van een nationale infrastructuur voor waterstof en de landelijke arrangementen die daarvoor nodig zijn. De aansluiting op de decentrale energievoorziening is wel een aandachtspunt. Zeker wanneer waterstof na 2030 ter beschikking zou kunnen komen voor de warmtevoorziening van de gebouwde omgeving. Het is daarnaast wenselijk dat in de subsidiemogelijkheden

en regelgeving rekening wordt gehouden met lokale mogelijkheden voor kleinschalige conversie naar waterstof.

4. Ontwikkeling van regionale energie hubs en ondersteuning demonstratieprojecten

Als oplossing voor knelpunten in het regionale elektriciteitsnet en het balanceren van het energiesysteem kunnen ook regionale energiehub een rol spelen. Het is van belang om dit te onderzoeken en in de te ontwikkelen infrastructuur ruimte te laten voor lokale en regionale toepassingen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen op geschikte bedrijventerreinen. Het zou goed zijn als demonstratieprojecten worden ondersteund.

De Unie van Waterschappen gaat met het oog op innovaties voor de langere termijn een eerste verkenning doen naar de mogelijke inzet van de rwzi als energiehub met gecombineerde productie van groen gas, waterstof en elektriciteit uit wind en/of zon. Er is een groot tekort aan vergunbare locaties en de waterschappen beschikken over een potentieel van ongeveer 325 rwzi's, waarvan een deel mogelijk geschikt zou kunnen zijn voor deze functie. Onderzoek moet dit uitwijzen. Lokale hernieuwbare energie kan potentieel door elektrolyse op kleinere of middelgrote schaal worden omgezet in (groene) waterstof, waarbij de vrijkomende zuurstof zou kunnen worden benut in het zuiveringsproces.

5. Betrokkenheid decentrale overheden bij uitvoering Kabinetsvisie

Graag worden wij als decentrale overheden beter betrokken bij de verdere uitwerking van de Kabinetsvisie. Het IPO kan daarbij een coördinerende rol vervullen.